

Rondom Schokland is het verenigingsorgaan van de *Vrienden van Schokland*, ingeschreven bij de *Kamer van Koophandel* te Lelystad onder nr. 40059053.

BESTUUR *VRIENDEN VAN SCHOKLAND*

Voorzitter

Harrie Scholtmeijer; tel. 0527 620490

Secretaris

Corry Hendrix-Mocking; tel. 0527 652771
Oud Emmeloorderweg 18, 8308 PK Nagele
E-mail: fam.hendrix@hetnet.nl

Penningmeester

David Roemers; tel. 06 14 57 82 36

Ledenadministratie

Theo Hersevoort; tel. 0527 613 740
Orionstraat 15, 8303 AT Emmeloord
E-mail: t.v.hersevoort@ziggo.nl

Adviseur

Henk Kloosterman; Museum Schokland,
Telefoon: 0527 251396

REDACTIE *RONDOM SCHOKLAND*

Redactie-adres

Hans Hollestelle; tel. 038 3329944
Scheerling 199; 8265 GG Kampen
E-mail: redactie@vriendenvanschokland.nl

Overige leden

Leen van Duivenboden, Leo Kaan,
Harrie Scholtmeijer.

CONTACTPERSONEN

R. Rijs, *Stichting Het Flevo-landschap*
Geologie: Berend Jan Grotenhuis

CULTUURHISTORISCHE INFORMATIE

www.vriendenvanschokland.nl
www.museumschokland.nl
www.nieuwlandergoedcentrum.nl
www.flevolandbovenwater.nl
www.flevo-landschap.nl
www.nopinoorlogstijd.nl
www.schoklanddoordeeeuwenheen.nl

CONTRIBUTIE

Volwassenen □ 15,-; huisgenootleden □ 5,-;
jeugdleden □ 3,75.

ING-Bank: NL30INGB0001179970
t.n.v. Penningmeester VvS te Emmeloord.
Beëindiging lidmaatschap schriftelijk vóór
1 september van het lopende jaar.

In dit nummer:

► **Vereniging**

Beste *Vrienden* 2

Redactie

Donderdagavond- en zondagmiddaglezingen
in het seizoen 2017-2018 3

Corry Hendrix

Verslag symposium 75 jaar Noordoostpolder 5

Harrie Scholtmeijer

Verbouwing Museum Schokland 9

Museum Schokland

► **Hoofdartikelen**

85 jaar Afsluitdijk 10

Aaldert Pol

De polder & Aardappels 24

Hiske Schipper

Opgravingen aan de Schoterweg
in het Kuinderbos 27

Evert de Boer

De ballade van 'De Zeehond'
en 'Hernomen vaart' 31

Floor Koedam

"Pioniersgeest leeft in mij" 33

Leen van Duivenboden

ISSN 2214-2215

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen of vermenigvuldigd zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

De redactie heeft ernaar gestreefd de auteursrechten voor de illustraties en foto's te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de redactie wenden.

Artikelen voor het zomernummer dienen uiterlijk op 1 februari 2018 bij de redactie binnen te zijn.

WINTER 2017

Beste Vrienden

We zijn inmiddels alweer toe aan de winter-editie van tijdschrift *Rondom Schokland*.

Trouwe bezoekers van onze lezingen hebben het verhaal van archeoloog Yftinus van Popta gehoord op donderdagavond 19 oktober in Emmeloord. Er was veel belangstelling die avond. Van Popta heeft op meerdere plekken in de Noordoostpolder opgravingen gedaan. Ook schreef hij een artikel met als titel: "Het maritieme cultuurlandschap van Schokland". Van deze publicatie is een pdf-bestand te vinden op de website van de Rijksuniversiteit Groningen.

De laatste opgraving van Van Popta was in het Kuinderbos. Hij heeft toegezegd om voor de aankomende editie van dit tijdschrift een artikel aan te leveren. In de tussentijd plaatsen we in deze editie alvast een artikel van Evert de Boer die in het Kuinderbos heeft meegeholpen met de opgraving van Van Popta en zijn groep studenten.

Aaldert Pol kreeg onverwacht bezoek uit Engeland van een kleinzoon van ir. De Blocq van Kuffeler (1879-1963). Deze ingenieur van de Rijkswaterstaat was sedert 1929 directeur-generaal van de Zuiderzeewerken en als zodanig de hoogste chef van deze organisatie en verantwoordelijk voor de aanleg van de Afsluitdijk. De ontmoeting van Aaldert Pol met de kleinzoon van De Blocq van Kuffeler leidde tot een verslag dat in deze editie is opgenomen.

*Standbeeld van ingenieur Lely op de Afsluitdijk. Het is in 2018 precies 100 jaar geleden dat de Zuiderzeewet werd aangenomen. Daarna werd begonnen met zowel de aanleg van de Afsluitdijk, maar ook van de IJsselmeerpolders.
Foto: Aaldert Pol.*

Graag wil ik afsluiten door iedereen fijne feestdagen en een goed 2018 te wensen.

Veel leesplezier!

Hans Hollestelle

Vrienden van Schokland

Donderdagavond- en zondagmiddaglezingen in het seizoen 2017-2018

Corry Hendrix

In het komende seizoen worden van september 2017 tot en met april 2018 door de vereniging Vrienden van Schokland weer diverse lezingen georganiseerd op de zondagmiddagen (15:00 uur) in Museum Schokland en op donderdagavonden (20:00 uur) in Multifunctioneel Centrum Nieuw Jeruzalemerkerk in Emmeloord.

Alle lezingen zijn voor onze leden gratis toegankelijk. Niet-leden betalen de entree van het Museum Schokland of van de Nieuw Jeruzalemerkerk. U bent weer van harte uitgenodigd om de lezingen van de Vrienden van Schokland bij te wonen.

Zondagmiddag 19 november 2017

15:00-17:00 uur in Museum Schokland

Spreker: **Henk van Heerde**

Onderwerp: Over de rijke historie van de stad Vollenhove.

Henk van Heerde is amateur-historicus met als specialiteit de stad Vollenhove. Hij bouwde en onderhoudt de website over de Stad Vollenhove door de eeuwen heen (www.henkvanheerde.nl) die als voorbeeld diende voor de website www.schoklanddoordeeeuwenheen.nl.

Hij is getrouwd met een Schokker-nazaat en heeft zelf ook een Schokker voorouder. Daarnaast is hij voorzitter van de *Schokkervereniging* en eindredacteur van het cultuurhistorische tijdschrift *Het Schokker Erf*. Eveneens is hij als vrijwilliger betrokken bij het Cultuur Historisch Centrum Land van Vollenhove, o.a. als stadsgids en coördinator van het tijdschrift *Kondschap*. Hij geeft regelmatig presentaties over historische onderwerpen.

AGGENDA

Impressie van de oude haven van Vollenhove. Op het eiland in het midden stond ooit de residentie van de Bisschop van Utrecht. Foto: Hans Hollestelle

*Impressie van kasteel
Toutenburg in
Vollenhove in vroeger
tijden.*

Bron: henkvanheerde.nl

Vollenhove heeft een geschiedenis van meer dan duizend jaar. De presentatie van Henk van Heerde gaat over de bisschoppen van Utrecht die als landsheer de streek koloniseerden, over de stadhouders die Vollenhove tot bestuurscentrum van Noord- en Oost-Nederland maken en over de 17 havezaten, de twee kastelen (Het Oldehuys en Toutenburg) en drie historische kerken die Vollenhove rijk is. Tevens behandelt hij in zijn verhaal de adel in Vollenhove in de zeventiende en achttiende eeuw en tot slot bespreekt hij de overgang naar de visserij in de negentiende eeuw tot aan de aanleg van de Noordoostpolder.

*Omslag van het boek
"Van Blokzijl naar
Sobibor" van Annemarie
Schoemaker over
gedeporteerde joden uit
Blokzijl.*

Donderdagavond 18 januari 2018

20:00-22:00 uur in MFC Nieuw
Jeruzalemkerk in Emmeloord.

Spreker: **Sander Wassink**

Onderwerp: De Wederdopers op
Schokland en Urk ten tijde van Jan van
Zoudenbalch, heer van Emmeloord en
Urk van 1530 tot 1559.

Zondagmiddag 18 februari 2018

15:00-17:00 uur in Museum Schokland
Spreker: **Evert de Boer**

Onderwerp: Peru, land van de Inca's en
werelderfgoederen?

Evert de Boer maakte een reis naar
Peru en bezocht daar onder andere
de oude Inca ruïne Machu Pichu,
UNESCO Werelderfgoed, net als
Schokland.

Donderdagavond 15 maart 2018

20:00-22:00 uur in MFC Nieuw
Jeruzalemkerk in Emmeloord.

Spreker: **Annemarie Schoemaker**

Onderwerp: Van Blokzijl naar Sobibor.

Annemarie Schoemaker woont in het
dagelijks leven in Blokzijl en werkt in
Emmeloord als docente Geschiedenis.
Tijdens de Tweede Wereldoorlog
werden alle acht leden van de familie
De Horst uit Blokzijl weggevoerd
en vermoord. Hun namen staan
gegraveerd in een gedenksteen op
de Algemene Begraafplaats, naast
de Joodse begraafplaats aan het
Slingepad. We onthouden zo wel de
namen, maar wie kent nog de verhalen
over deze acht Blokzijligers? Als
historica en journaliste was Annemarie
Schoemaker daar nieuwsgierig naar.
Het doel van haar boek was om
Naatje, Mozes senior, Rika, Roosje,
Soes Manus, Mozes junior, Mietje en
David de Horst weer een gezicht te
geven door de herinneringen van een
aantal Blokzijligers aan hun Joodse
stadsgenoten vast te leggen.

###

Verslag symposium 75 jaar Noordoostpolder

Harrie Scholtmeijer

Op zaterdag 9 september jongstleden was het 75 jaar geleden dat de Noordoostpolder in 1942 droogviel. Samen met de stichting Canon de Noordoostpolder en de FlevoMeer Bibliotheek hebben de Vrienden van Schokland dit herdacht met een symposium in de bibliotheek van Emmeloord.

Hieronder het verslag van dit zeer goed bezochte symposium.

Een jaar geleden ongeveer kwam bij het bestuur van de *Vrienden van Schokland* de gedachte op om iets te doen bij de gelegenheid van het vijftienvestigjarige bestaan van de Noordoostpolder. De vereniging *Vrienden van Schokland* richt zich niet exclusief op Schokland, maar op het hele gebied eromheen, in de eerste plaats de Noordoostpolder. Het zijn immers de bodemvondsten uit deze polder die de basis vormen van de

museale collectie die, in zekere zin bij toeval, uiteindelijk op Schokland terecht is gekomen, en die op zijn beurt de basis vormt voor onze vereniging.

Bij het vijftigjarig bestaan van de *Vrienden van Schokland* hadden we een symposium georganiseerd en dat was zo goed bevallen dat de gedachten ook nu weer in die richting gingen. De vereniging *Vrienden van Schokland* heeft als doel de kennis over het

Angenita de Jong-Oosterink van de FlevoMeer Bibliotheek doet het openingswoord tijdens het symposium over 75 jaar Noord-oostpolder in de openbare bibliotheek in Emmeloord.
Foto: VvS.

Op de website van deze universiteit lezen we:

Henri Beunders was born in 1953 on the bottom of the former Zuiderzee, the reclaimed land known as Noordoostpolder. This *tabula rasa* country at the time was meant to be the first man-made future-oriented showcase and multicultural society of the Netherlands.

”Maybe that remarkable environment triggered the interest in the relations between people’s personal history and the external influences, threats and possibilities. In my youth few people looked back, maybe there was to much horizon around to go after. So, if people had to cope with each other, keeping the eye on the common horizon always kept the atmosphere in the positive (...)”

Een andere naam die al snel naar boven kwam, was die van dr. Hans Crebas, die het voorwoord van zijn proefschrift *Peacekeeping in Holland 2001-2010* begint met de woorden:

Als je zoals ik bent opgegroeid in het utopische Nieuwe Land (Noordoostpolder) en het territorium van de ouderlijke boerderij beslaat 48 hectare, dan wordt de essentie van je bestaan grenzen overschrijden om ‘ergens’ te komen. Dat heeft uiteindelijk via vele omwegen

Aucke van der Werff, burgemeester van de Noordoostpolder sinds 2010, hield een toespraak tijdens het symposium over 75 jaar Noordoostpolder. Tevens deed hij de openingshandeling voor de nieuwe digitale Touch Table van de FlevoMeer Bibliotheek in Emmeloord.

Foto: VvS.

verleden van het Zuiderzeegebied te vergroten, en doet dat door middel het uitgeven van een tijdschrift, door cursussen en door lezingen. Bij bijzondere gelegenheden kun je bijzondere sprekers uitnodigen en het vijftienjarige bestaan van de Noordoostpolder was zo’n bijzondere gelegenheid.

Welke sprekers komen in aanmerking? Wat zou een originele invalshoek zijn? Na niet eens zo heel lang nadenken kwamen we uit op het idee van sprekers die hun jeugd hier doorgebracht hebben en de binding nooit helemaal zijn kwijtgeraakt, getuige het feit dat ze in hun publicaties nog regelmatig naar de Noordoostpolder terugverwijzen. Geboren en/of getogen in de Noordoostpolder was op zichzelf dus niet voldoende voorwaarde: de polder moest nog altijd in de huidige activiteiten doorklinken.

Nadat deze voorwaarde geformuleerd was, dienden de sprekers zich als het ware vanzelf aan. De eerste was Professor Dr. Henri Beunders, hoogleraar Geschiedenis aan de Erasmus Universiteit van Rotterdam.

Foto rechts: Dr. Hans Crebas met zijn verhaal met als onderwerp ”Op zoek naar de polder in mijn genen” over de jaren ’50 en ’60 toen hij opgroeide in de Noordoostpolder.

Foto: VvS.

geleid tot het niveau van mondiale *grand strategy* en een analyse van *Peacekeeping in Holland*, zoals in deze studie beschreven.

De opdracht aan de heren was kort: vertel hoe uw jeugd in de Noordoostpolder doorwerkt in uw huidige werk. De verdere invulling was vrij. Crebas stond stil bij de koloniatiegeschiedenis, en de geschiedenis van zijn eigen familie daarin, maar ook die van een eerdere tijd: hoe zijn grootvader met een onderzeeboot oefende in de Zuiderzee, in het gebied waar luttele jaren later de akkers van zijn vader zouden verschijnen...

Beunders trok het perspectief mondiaal, door te vertellen hoe in het Interbellum de gedachte aan de maakbaarheid van land algemeen was. Terwijl hier vaak wordt gedacht dat de Zuiderzee-inpoldering een uniek Nederlands idee was, bestonden elders in de wereld plannen voor bijvoorbeeld een gedeeltelijke drooglegging van de Middellandse Zee. Daardoor zou een emigratie van noord naar zuid vergemakkelijkt worden. Die

inpoldering is er nooit gekomen; de landverhuizing wel, maar in een richting die omgekeerd was aan wat men voor de oorlog verwachtte...

Bij het symposium van 2011, ter gelegenheid van ons vijftigjarig bestaan, hebben we de twee lezingen onderbroken met een meer luchtige, muzische bijdrage, en ook nu dat was ons zo goed bevallen, dat we ook nu weer zo'n intermezzo wilden. En ook hier was het uitgangspunt dat degene die de bijdrage zou moeten leveren uit de jarige polder afkomstig zou moeten zijn, en daar in haar werk aan zou moeten refereren. Haar, want een prettige bijkomstigheid van de artiest

Hans Roefs van de stichting Canon de Noordoostpolder presenteerde een nieuw boek met uit elk van de 75 jaren van de Noordoostpolder een foto van een gebeurtenis. Foto: VvS.

Prof. Henri Beunders tijdens zijn verhaal "De mens maakbaar, maakbaar de toekomst". Foto: Vvs.

Als muzikaal intermezzo tijdens het symposium in Emmeloord zong cabaretière Hiske Schipper een paar liederen uit haar repertoire over de Noordoostpolder.

Foto: VvS.

bij wie we uitkwamen, Hiske Schipper, was dat zij op dat punt afweek van de mannelijke sprekers (en bovendien een generatie jonger was). We vonden Hiske Schipper, in het dagelijks leven lerares Nederlands aan het *Emelwerda College* en daarnaast cabaretière, bereid het middengedeelte van het programma voor haar rekening te nemen, en speciaal voor deze middag een lied te schrijven, dat die middag in première ging. De tekst van dit lied ziet u in dit nummer van *Rondom Schokland* afgedrukt.

De Historische dag, op 9 september, de exacte 75e verjaardag van de Noordoostpolder, vond plaats in een bijzondere locatie: de *FlevoMeer Bibliotheek* aan het Harmen Visserplein, het oudste plein van Emmeloord. De bibliotheek presenteerde die dag haar digitale *Touch Table*, waarmee een bijzondere dimensie aan het toegankelijk maken van de poldergeschiedenis werd toegevoegd. Ook de stichting *Canon de Noordoostpolder* was op die dag actief, 's ochtends al met een historische rondwandeling door Emmeloord, 's middags met het aanbieden door voorzitter Hans Roefs van het eerste exemplaar van het boek met foto's van dejarige polder, uit elk levensjaar één, aan burgemeester Van der Werff.

De samenwerking met beide organisaties is de *Vrienden van Schokland* bijzonder goed bevallen; het was meer dan de som der delen, we hebben meer kunnen bereiken (en denkelijk ook meer mensen kunnen bereiken) dan wanneer we afzonderlijk een bijeenkomst hadden gevierd. Daarbij was ruimte voor het eigen karakter, en voor de *Vrienden van Schokland* was dat het beschouwelijke karakter van de bijdragen, waar we om gevraagd hadden, en dat ons op die middag met trots vervulde: dat we het voor elkaar hadden gekregen om die middag zo over het verleden van de vijftienzeventigjarige polder na te denken.

Als gezegd: een geslaagde samenwerking met onze partners in de poldergeschiedenis, en toen de vraag op tafel kwam naar een vervolg, hoefden wij niet lang na te denken. Volgend jaar, 2018, herdenken wij 100 jaar Zuiderzeewet, de creatie van dr. ir. Lely, aan wie wij de Noordoostpolder maar ook de andere polders te danken hebben. Ook dan zal er een bijzondere dag komen. De voorbereidingen zijn al gestart, u hoort en leest (in *Rondom Schokland*) er meer over in de komende edities.

###

Verbouwing van Museum Schokland

13 november 2017 – 28 maart 2018

Vanwege een verbouwing van de vaste expositie (vanaf 13 november), het restaurant (vanaf begin 2018) en de winkel (vanaf januari 2018) zijn er de komende winter geen wisselexposities in Museum Schokland.

In de pastorie is wel een open depot, met daarin alle voorwerpen die nu in de vaste expositie te zien zijn.

Behalve het open depot zijn de kerk en het buitenterrein tijdens openingstijden toegankelijk voor publiek. De vaste expositie van het museum is dus niet toegankelijk voor publiek.

De openingstijden zijn elke vrijdag, zaterdag en zondag (m.u.v. 25 december en 1 januari) van 11.00 uur tot 17.00 uur.

De toegangsprijs tijdens de wintermaanden zal verlaagd worden naar €2,- i.v.m. de beperkte toegankelijkheid van het museum.

De heropening van het museum zal naar verwachting op 28 maart 2018 zijn.

De *Stenezolder* is tijdens de verbouwing wel toegankelijk voor de cursussen *Geologie* en *Historie*.

MUSEUM

Het Museumkerkje van Schokland werd gebouwd in 1834. Het ontwerp is van ingenieur van Rijkswaterstaat D.J. Thomkins (1777-1851). Foto: Hans Hollestelle

HOOFDARTIKELEN

Aaldert Pol was jarenlang docent geschiedenis in Emmeloord. Thans is hij freelance publicist en historicus.

De Blocq van Kuffeler en zijn kleinzonen John Philip en Christiaan

85 jaar Afsluitdijk

Aaldert Pol

Je woont aan de Sportlaan in Emmeloord en aan de noordzijde van je huis bevindt zich een straatnaambordje met daarop De Blocq van Kuffelerlaan. Voor velen een op afstand staande naam. Tijdens werkzaamheden in de tuin – samen met de buurman – stopt er een auto en stapt er een heer uit die zich voorstelt als Christiaan de Blocq van Kuffeler. Die heer vertelt over zijn rondreis door Nederland op zoek naar herinneringen aan zijn grootvader. Hij woont zelf niet in Nederland, heeft de Britse nationaliteit en komt af en toe met de veerboot uit Harwich naar het land van zijn grootvader. Hij overhandigt een fraai uitgevoerd boek over zijn familie. Die ontmoeting is de directe aanleiding tot het schrijven van dit artikel over '85 jaar Afsluitdijk' met De Blocq van Kuffeler in de hoofdrol.

Kinderen en kleinkinderen

De naam van Victor Jean Pierre de Blocq van Kuffeler (1879-1963) staat in Flevoland op tal van objecten in verband met zijn verdiensten voor de IJsselmeerpolders. Indirect was hij ook de (mede)grondlegger van de Noordoostpolder.

Zijn geboorteplaats was Rhenen waar hij als zoon van een tabaksfabrikant

opgroeide. In 1918 trouwde hij met Georgina Frederika Wilhelmina van Doorn, directrice van een meisjesinternaat in Zutphen. Zij kregen drie kinderen: Frans, Marinus en Victor.

De oudste zoon Frans speelde in 1932 een rol bij het laatste sluitgat van de Afsluitdijk. Hij was de man die met de M.U.Z.-vlag het sein tot sluiting van

*De Afsluitdijk
gedicht in 1932.
Frans de Blocq van
Kuffeler, de oudste
zoon, gaf het sein
tot dichten van de
Vlieter, het laatste
sluitgat.
Zie: M. v.d. Berg,
De Afsluitdijk
bestaat vijftig
jaar. In: Pensioen-
belangen, mei 1997,
p.12 e.v.*

de Vlieter gaf. Op dat moment stortten grote drijvende kranen de zware bonken klei in het kolkende water, op afstand gade geslagen door de regering en de koninklijke familie.

Frans was in mei 1940 – nog vlak voor de bezetting – bevorderd van adelborst tot officier. Bij het uitbreken van de oorlog kon hij nog juist ontsnappen naar Engeland, waar hij een belangrijke rol speelde in de strijd tegen Hitler en de as-mogendheden. Hij trouwde in 1943 in Londen met Stella Hall en kreeg twee zonen: Christiaan Victor Laurens, in 1945 in Engeland geboren, de Britse nationaliteit bezittend en John Philip, in 1949 in Den Helder geboren. Marinus, de middelste zoon van het echtpaar, was gehandicapt. Voor Georgina een kind dat veel aandacht vroeg en kreeg. Hij overleed op 58-jarige leeftijd.

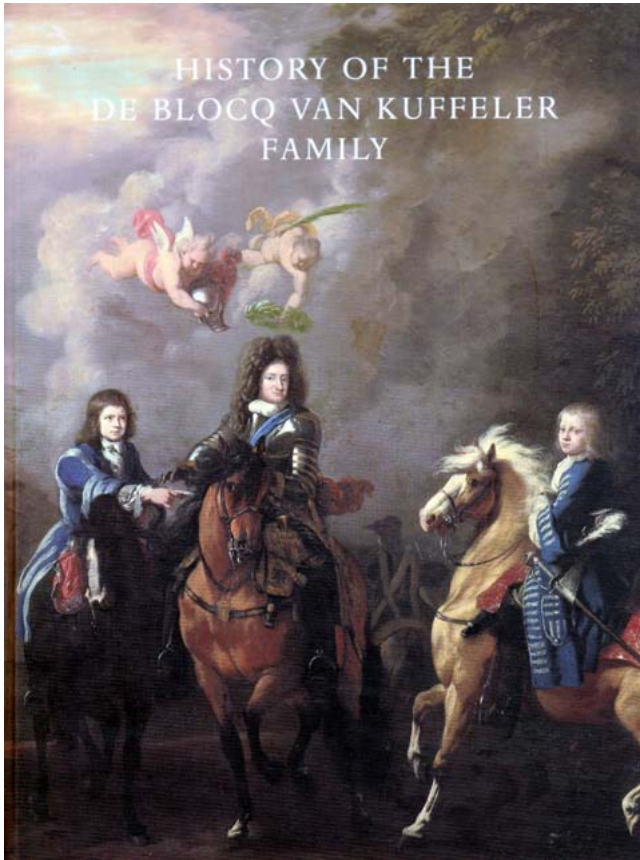
De jongste zoon Victor trad in de voetsporen van zijn vader en studeerde in Delft. Hij wist tewerkstelling in Duitsland te voorkomen door op slinkse wijze te verdwijnen als verdrinken man. Na de oorlog trad hij in dienst van de BPM en werd hij in 1961 een van de leidende figuren van het *Reactor Centrum* in Petten.

In Den Haag trouwde hij met Margo Roeters van Lennep (1953). Uit dit huwelijk werden drie dochters geboren. De zonen van Frans – de kleinkinderen dus van de directeur van de *Zuiderzeewerken* – spelen een belangrijke rol in ons verhaal. John Philip schreef een schitterend uitgevoerd boek over zijn voorvaders¹ en Christiaan ontmoetten wij voor het eerst in de tuin. De interesse voor en de band met het werk van zijn grootvader was nog steeds sterk aanwezig. Die grootvader was eind 1900 als aspirant-ingenieur begonnen en eindigde als hoofd-ingenieur-directeur in algemene dienst bij de Rijkswaterstaat.

Rijkswaterstaat omstreeks 1900

Ter inleiding een situatieschets van de Rijkswaterstaat (omstreeks 1900) toen er weinig meer over was van de faam

1. John Philip de Blocq van Kuffeler, *Enlightened leaders, History of de Blocq van Kuffeler*, Impress London and Oxford, 2015. Het familieverhaal begint met Jacob Kuffeler (1493-1576) geboren in Tirol. In het boek zijn veel portretten/schilderijen van de voorouders opgenomen. Het boek is niet verkrijgbaar in de boekhandel. Wij mochten gebruik maken van enkele illustraties.

Boekomslag "History of the De Blocq van Kuffeler Family". John Philip de Blocq van Kuffeler – de kleinzoon – schreef een fraai geïllustreerd boek over de familie De Blocq van Kuffeler, beginnend bij Jacob Kuffeler (1493-1576) die van Tirol naar Keulen verhuisde.

van vroeger.² De rijksinstelling was een zorgenkindje geworden, terwijl zich – extra pijnlijk – een tweede industriële revolutie aankondigde. In Zuid-Limburg maakte de opkomst van de steenkoolmijnbouw de kanalisering van de Maas wenselijk, terwijl het Twentse industriegebied en ook Amsterdam dringend behoefte hadden aan betere scheepvaartverbindingen. En dan was er nog de toename van het verkeer met fietsers en automobilisten waarvoor betere wegen gebouwd moesten worden. In de top van de Rijkswaterstaat was veel ruzie en tot een aanpak van de problemen kwam het niet. Wel werd er veel gepraat over de Zuiderzeeproblemen maar men kwam niet veel verder

2. Drs. A. Bosch en drs. W. van der Ham, Twee eeuwen Rijkswaterstaat 1798-1998, Europese bibliotheek, Zaltbommel, 1998. p.145 e.v.

dan het maken van opmerkingen dat het onverantwoord was om een Afsluitdijk van 30 km te leggen in een levensgevaarlijke Zuiderzee. Het woord "gekkenwerk" viel zelfs! Het waren niet de ingenieurs van de Rijkswaterstaat die voorop liepen, maar wel waren er enkele bekwame politieke leiders. Tijdens het derde ministerschap van Lely (1913-1918) probeerde de bewindsman de Rijkswaterstaat op het juiste spoor te zetten.

Als ingenieur in dienst van de *Zuiderzeevereniging* had hij de problematiek rond de Zuiderzee reeds eerder aan de orde gesteld, maar dat ging voorsnog het ene oor in en het andere weer uit.

Er was een ramp nodig aler de meningen kantelden: de overstroming van 1916 en de desastreuze gevolgen van dien.

Lely kwam in het kabinet Cort van der Linden met de *Zuiderzewanet* (1918). Vanwege het geringe enthousiasme bij de Rijkswaterstaat riep hij voor de uitvoering van zijn levenswerk een afzonderlijke organisatie in het leven: de *Dienst der Zuiderzeewerken* met H. Wortman als directeur-generaal (mei 1919) en V.J.P. de Blocq van Kuffeler als de tweede man. Deze laatste zou in 1929 Wortman als hoofd van deze dienst opvolgen. Toen ook nog J.A. Ringers tot directeur-generaal van de Rijkswaterstaat werd benoemd, konden mannen als De Blocq van Kuffeler, J.Th. Thijsse (zoon van de beroemde bioloog), G.J. van den Broek en Joh. van Veen aan de slag.

Amerika was in veel opzichten een voorbeeld geweest met de bouw van grootse projecten waaronder de grote wolkenkrabbers. Optimisme alom: *the sky is the limit*.

Nederland zou de komende jaren de achterstand volledig inhalen en indruk maken met de bouw van de Afsluitdijk. Het in 1927 opgerichte

Waterloopkundig Laboratorium in Delft behoorde al spoedig tot de wereldtop. In 1951 werd nog een tweede *Waterloopkundig Laboratorium* in de Noordoostpolder ingericht.³

Victor Jean Pierre de Blocq van Kuffeler

V.J.P. de Blocq van Kuffeler trad eind 1900 in dienst bij de Rijkswaterstaat en werd niet lang nadien ingedeeld bij het arrondissement Hoorn, waartoe het grootste deel van de Zuiderzee behoorde.⁴ Op Urk zorgde hij voor het aanbrengen van een nieuwe schermwand ter beveiliging van de kust. Het gebruikte materiaal riep nog veel weerstanden op vanwege de introductie van gewapend beton. Veel ingenieurs hielden het nog op het uitsluitend werken met vlechtwerk bestaande uit wilgentenen. Zij stonden zeer kritisch tegenover het nieuwe materiaal waarin staaldraden waren verwerkt (Twee eeuwen, p.227). Met die nieuwe ideeën viel de jonge ingenieur op en zo kreeg hij in 1907 de opdracht van minister J. Kraus twee nota's op te stellen waarin werd voorzien in de afsluiting van het Amsteldiep en de droogmaking van de Wieringermeer. Het daarop door Kraus ingediende wetsontwerp zou het begin kunnen worden van de totale afsluiting van de Zuiderzee. Maar dat zou nog wel even duren... Voor de jonge ingenieur startte een bijna levenslange betrokkenheid bij de *Zuiderzeewerken* met slechts een onderbreking van 1914-1919 toen hij gedetacheerd was bij de *Directie Grote Rivieren*.

3. Sedert kort is het *Waterloopbos* in de Noordoostpolder in bezit van *Natuurmonumenten*. Veel van de door de *Rijkswaterstaat* aangelegde kunstwerken zijn nog aanwezig. Het gebied is een lustoord voor vogels etc. en voor wandelaars.

4. Hij kreeg de beschikking over een platbodem met op het roer een *Gouden Leeuw*. Deze versiering is in bezit van de familie.

In 1911 kreeg hij leiding van het pas opgerichte Wieringermeerbureau. In die tijd werden belangrijke ontdekkingen gedaan met het verwerken van klei. Dit materiaal bleek niet (voldoende) bestand tegen de

Dr. ir. Victor Jean Pierre de Blocq van Kuffeler, omstreeks 1950.

Georgina Frederika Wilhelmina van Doorn trouwde in 1918 met V.J.P. de Blocq van Kuffeler.

EERSTE AFDEELING:
DOEL EN MIDDELEN DER VEREENIGING

- Art. 1.: De Zuiderzee-Vereeniging is gevestigd te Amsterdam en wordt aangegaan voor den tijd van 29 jaren, ingegaan op 4 Januari 1886.
- Art. 2.: Het doel der Vereeniging is het doen instellen van een volledig en grondig (technisch en finantiël) onderzoek of en zoo ja, naar de wijze waarop en de middelen waardoor eene afsluiting (mede ter voorbereiding eener latere geleidelijke drooglegging) van de geheele Zuiderzee, de Wadden en de Lauwerzee, wenschelijk en uitvoerbaar is.
- Art. 3.: De kosten van dit onderzoek worden gedragen door de Vereeniging.
- Art. 4.: De Vereeniging tracht de noodige gelden te vinden uit de contributie der leden en door andere middelen die daartoe kunnen strekken.
- Art. 5.: Het dienstjaar en het lidmaatschap der Vereeniging loopen van 1 Januari tot en met 31 December 1886.

*Statuten van de
Zuiderzeevereeniging.
Zie de zeer vergaande
plannen.*

getijstroomen. Bij proeven was gebleken dat keileem veel doelmatiger was bij de aanleg van dijken. Ook over de werking van kwel en stromingen van het grondwater verwierf men nieuwe inzichten.

In de *Commissie Lorentz* werd het plan geopperd om de aansluiting bij Friesland niet bij Piaam maar bij Zurich te doen plaatsvinden. Met die aansluiting waren de zeestromingen (o.a. bij Texel) beter te beheersen. De conclusie was ook nog dat de ingewikkelde waterbeweging in de Waddenzee niet te behandelen zou zijn met de gebruikelijke methoden. Opmerkelijk was dat de Rijkswaterstaat zo rond 1900 nog sterk afhankelijk was van het buitenland. Regelmatig moest de hulp worden ingeroepen van het *Waterloopkundig Laboratorium* te Karlsruhe.

De Blocq van Kuffeler was een van de belangrijkste voorstanders van een eigen Nederlands *Waterloopkundig Laboratorium*. En het was ook typisch

advertentie

voor De Blocq van Kuffeler om te wijzen op het belang van de juiste mentaliteit bij de uitvoering van een groots plan: "het schragen van het vertrouwen dat nodig is om een dergelijk werk te durven ondernemen". Die opmerking lijkt op gebakken lucht, maar we weten intussen dat vertrouwen in eigen kunnen zeer belangrijk is bij het winnen van bijvoorbeeld een (voetbal)wedstrijd. In 1922 was de *Commissie Lovink* ingesteld waarin De Blocq van Kuffeler en Smeding nauwer gingen samenwerken. Zij werden het erover eens dat een kleinschalig experiment wenselijk was voordat het grote werk van de Afsluitdijk kon beginnen. Besloten werd tot de aanleg van een proefpolder bij Andijk (1926).

***De Maatschappij tot Uitvoering
der Zuiderzeewerken (M.U.Z)***

Voor de uitvoering der *Zuiderzeewerken* werd een zelfstandige organisatie in het leven geroepen (1926): de *Maatschappij tot uitvoering der Zuiderzeewerken* (M.U.Z.). De Blocq van Kuffeler was daarvan tot 1927 de tweede man en daarna de directeur-generaal en dus de hoogste chef. Hij werd bijgestaan door zijn neef Jan Henri Telders, voorzitter van de Raad van Bestuur van de *Maatschappij*.

VERTROUWDE
NAAM,
NIEUW ADRES!

PETER PRUMMEL
NOTARISKANTOOR

Boslaan 19 | 8302 AA Emmeloord | telefoon 0527-617447
www.notarisprummel.nl | info@notarisprummel.nl

Die nieuwe organisatie betekende een keerpunt in de manier van aanbesteden. Te doen gebruikelijk was het om op ieder aan te besteden project van de Rijkswaterstaat ondernemers te laten inschrijven, die dan onder bepaalde voorwaarden het werk moesten uitvoeren.

Bij de afsluiting van het Amsteldiep was al gebleken dat speciaal voor de *Zuiderzeewerken* een aparte aanpak noodzakelijk was. Elke aannemer voor zich kon onmogelijk de gewenste grote investeringen doen. De *Directie* liet al bij de afsluiting van het Diep keileemonderlossers bouwen en stelde die ter beschikking aan de aannemers. Er bleek zeer veel zwaar en kostbaar materiaal nodig te zijn zoals bijvoorbeeld grote drijvende grijperkranen.

Vier grote Nederlandse aannemingsmaatschappijen richtten daarop de *Maatschappij tot Uitvoering der Zuiderzeewerken* op, bekend geworden als de M.U.Z. De directeur-generaal van de *Zuiderzeewerken* De Blocq van Kuffeler was door de minister van Waterstaat daartoe gemachtigd. Met de M.U.Z werd een basisovereenkomst gesloten omtrent de opdracht voor de aanleg van de Afsluitdijk van Den Oever naar Zürich. Het was geen blanco cheque: de rekening van de M.U.Z. zou gecontroleerd worden door de Minister van *Waterstaat*. In grote lijnen komt het op het volgende neer: tot 6% bleef de gehele winst aan de M.U.Z.; in de volgende 6% deelde de Staat voor een kwart en in de daaropvolgende 6% voor de helft. Prof. Thijsse laat in het standaardwerk over de *Zuiderzeewerken*⁵ weten dat er bij de dichting van een der moeilijkste gaten, de Middelgronden, het volgende materieel ingezet kon worden:

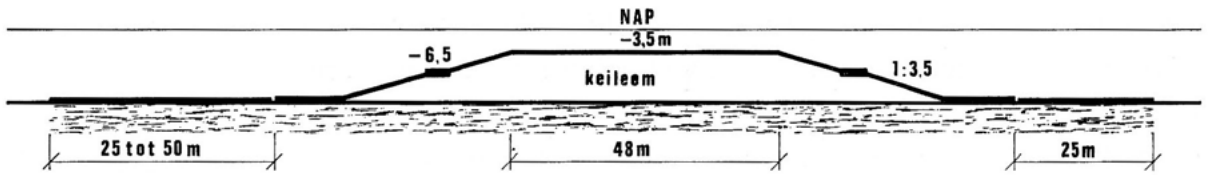
5. Prof. dr. ir. J.Th. Thijsse, Een halve eeuw *Zuiderzeewerken*. Uitgave: H. D. Tjeenk Willink b. v. Groningen, 1972, p.38 e.v.

11 baggermolens	2 andere kranen
6 grondzuigers	3 steen-transporteurs
7 perszuigers	37 onderlossers
2 hoppers	60 elevator bakken
2 transporteurs	35 zolderbakken
4 gewone keileemkranen	60 sleepboten
2 lange arm kranen	en nog veel klein materieel

Voordien was nog nooit zoveel materieel beschikbaar geweest bij inpolderingswerkzaamheden. Onvoorstelbaar grote hoeveelheden materiaal moesten worden aangevoerd. Het kwam tot een weekproductie van 330.000 m³ zand en 92.000 m³ keileem. De kleinzoon van De Blocq van Kuffeler, in 2017 via Emmeloord naar Groningen reizend, wilde de M.U.Z.-vlag als belangrijk erfstuk voor de familie en voor Nederland op een veilige plaats onderbrengen.

De Blocq van Kuffeler leidt koningin Emma langs enkele inpolderingwerken.

Dwarsprofiel beteugelingsdam Middelgronden

*Beteugelingsdam.
Vorbereidende werk
op de aanleg van een
definitieve dijk in
de Middelgronden.
In: Een halve eeuw
Zuiderzeewerken.
p.122.*

De paalworm en de Middelgronden (p.125 e.v.)

Het is onmogelijk om alle facetten – problemen en tegenslagen – bij de bouw van de Afsluitdijk te bespreken. We kiezen speciaal voor de sluiting van de Middelgronden omdat De Blocq van Kuffeler daar zeer nauw bij betrokken was.

Wie mocht menen dat de paalworm in de 20^e eeuw tot het verleden behoorde vergist zich deerlijk. Anno 1930 hadden de ingenieurs er nog volop mee te stellen. Duikers hadden de toestand op de reeds aangelegde beteugelingsdam in de Middelgronden verkend en gerapporteerd dat het rijshout van de zinkstukken ernstig was aangetast door de paalworm. De gevlochten schermen

dreigden uiteen te vallen en de situatie werd verergerd door de dikke wiepen die niet op traditionele wijze waren samengebonden door twijgen van wilgenhout maar door gegalvaniseerd staalraad. Men was van de veronderstelling uitgegaan dat dit materiaal wel enige tijd bestand zou zijn tegen het zoute water en dat in die tussentijd de sluitgaten gesloten konden worden. Maar het zoute water werkte als elektrolyt en de galvanische werking op het beschermende laagje van het staalraad verdween. Roest kreeg vrij spel. Met een stormvloed of sterke stromen zou het stortsteen worden weggespoeld. De grote vraag was of de situatie nog verbeterd kon worden voordat de herfststormen hun aanval

Pannenkoekhuis
"De Strooppot"

- Ruim 30 soorten pannenkoeken
- Kinderfeestjes
- Speel- en doepark
- Midgetgolfbaan & speurtochten

De
Voorst
restaurant
partycentrum

- Familiedagen
- Bruiloften
- Personeels- en themafeesten
- Uitgebreide diners
- Vergaderingen
- Speel- en doepark
- Groepsaccommodatie

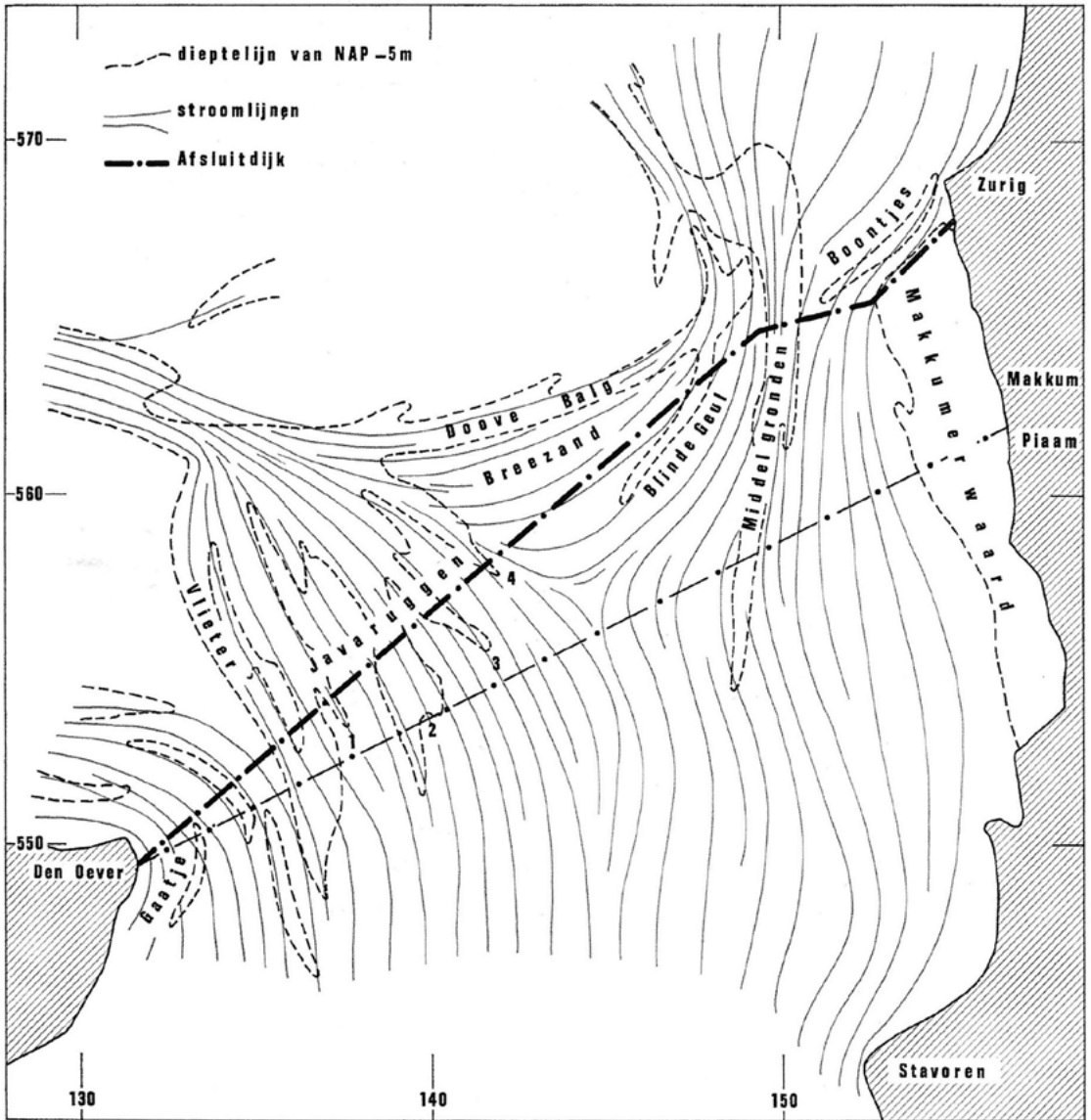
MIDDEN IN HET VOORSTERBOS

Leemringweg 29, Kraggenburg, Tel. 0527-25 24 83 - info@devoorst.nl - www.devoorst.nl

advertentie

zouden inzetten. Moest de planning niet worden aangepast?

De meningen waren sterk verdeeld en het probleem kwam op tafel bij De Blocq van Kuffeler. Hij durfde na overleg een beslissing te nemen en de risico's op de koop toe te nemen. Op 29 juni 1931 besloot hij tot een voortijdige sluiting van de Middeldgronden. Alle zeilen moesten bijgezet worden om voor het invallen van de herfststormen het karwei te klaren.

*Underschrift bij de bovenstaande afbeelding:
Het werkplan voor de laatste twee jaar was het volgende. In 1931 het maken van de dijkvakken over de Javaruggen (4,1 km) en door de Blinde Geul en over de Middeldplaat (3,3 km). Voor 1932 zouden de sluitgaten Vlieter (2,8 km) en Middeldgronden (1,55 km) overblijven.
Het moest allemaal gebeuren voor de najaarsstormen van 1932. De uiterste datum voor het sluiten van het laatste gat was 1 augustus.*

*Stromingen.
Overzicht van de te dichten sluitgaten.
In: Een halve eeuw Zuiderzeewerken.
p.103.*

De door grootmoeder Georgina ondertekende foto van Frans (Daddie) en Victor (Oom Vic) aan boord van de 'Staveren' (1932). Tevens zoekplaatje naar Greetje Bosker.

Prof. Thijsse over het gevecht in de Middelgronden:

"Om de wiepen, of wat er van over was, op hun plaats te houden, werden oude zware scheepskettingen in de stroomrichting strak aangespannen over de beteugelingsdam aangebracht. Over een lengte van 500 m, het gedeelte dat het laatste zou worden gesloten, werd de voet van de dam voorzien van een grondbezinking, 50 m breed. Voor het opbouwen van de sluitingsdam over de bezinking bracht de M.U.Z. al het beschikbare materieel in de strijd. Een weekproductie werd gehaald van 92.000 m³ keileem en 330.000 m³ zand, evenveel als was nodig geweest voor de gehele derde tranche van het Balgzandkanaal. Zelfs dit was nauwelijks voldoende. Het kopeffect veroorzaakte nog moeilijkheden. Zelfs helemaal op het laatst, toen de contractie van de stroom al verlichting moest brengen groeven de draaikolken nog een gat van 28 m

diepte, door de oorspronkelijke keileemlaag heen, in de bodem. De dijk moest plaatselijk worden omgelegd om te voorkomen dat de keileemdijk in het gat zou afglijden. Als het werk een weekeinde (14-15 november) zou zijn stilgelegd, zou zonder enige twijfel de kop van het werk en de daarvoor liggende beteugelingsdam in de diepte zijn verdwenen. Maar niemand dacht er aan het werk te onderbreken." (Thijsse, 128)

28 mei 1932 de champagnekurken knalden

"Op de morgen van 28 mei 1932 lag het werk aan de Afsluitdijk stil. De laatste opening in de dijk was nog maar zeven meter: men zou er met een polsstok over kunnen springen. Maar de vloed trok nog krachtig naar binnen. De grijpers van de beide kranen aan weerszijden van het gat rustten in de bakken vol keileem. Omstreeks het middaguur naderde de 'Staveren' die met z'n vele vlaggen een feestschip was geworden. Vliegtuigjes met filmers en fotografen vlogen laag over. Op de beide uiteinden van de dijkgedeelten hadden zich groepjes mensen verzameld. Ze moesten door de keileem baggeren. Grote en kleine vaartuigen met personeel van de *Zuiderzeewerken* aan boord, hadden zich verzameld. Tegen één uur was de spanning voelbaar. Het grote moment was aangebroken. Frans de Blocq van Kuffeler, oudste zoon van de directeur-generaal van de *Dienst der Zuiderzeewerken*, zwaaide met de Nederlandse vlag⁶ en direct daarna begonnen de kranen te werken. Ze zwaaiden de grijpers boven het gat en het keileem viel in

6. Het was niet de Nederlandse vlag, maar de vlag van de *Maatschappij tot Uitvoering van de Zuiderzeewerken* (M.U.Z.), de vlag die Christiaan de Blocq van Kuffeler in Groningen liet restaureren.

Luchtfoto van de aanleg van de Afsluitdijk. De dijk, die eigenlijk een dam is, was in 1932 klaar.

Bron: RWS.nl

het opspattende water. Het was of de kranen een wedstrijd hielden wie de beslissende brokken zou werpen. De opening werd steeds kleiner. En om 13.02 uur precies vielen uit beide grijpers tegelijk de brokken die de verbinding tot stand brachten. De zee was dicht. Elf jaar, 334 dagen en 57 minuten na de betoegeling van het Amsteldiep was de afsluiting een feit. Er barstte een oorverdovend lawaai van fluiten en sirenes los. De mensen juichten. Vlaggen gingen in top, er werd met hoeden en petten gezwaaid, handen werden geschud en aan boord van de 'Staveren' knalden de champagnekurken. Even later zetten luidsprekers het Wilhelmus in, dat door de aanwezigen werd meegezongen. Een der sprekers was minister Colijn. Enkele Zuiderzeewerkers, vergezeld door Grietje Bosker, een jonge vrouw van Wieringen, gingen, nadat ze hun schoenen en kousen hadden uitgetrokken, zo nu en dan struikelend en van het ene keilembrok op het andere springend, als eersten over de plaats waar de verbinding tussen

Noord-Holland en Friesland dwars door een weerbarstige zee was voltooid". (In: 50 jaar Afsluitdijk, p.96)

Nationale prestatie

De Politiek in Den Haag had in 1918 beslist, waterstaatsingenieurs maakten de plannen, aannemers voerden het werk uit, duizenden werkers kwamen van heinde en ver voor deelname aan het grootse werk.

De afsluiting werd als een nationaal gebeuren ervaren. Niemand kon daar toch tegen zijn. Toch mag niet vergeten worden dat er ook tegenstanders – veelal gedupeerden – waren.

Eibert den Herder uit Harderwijk was een van hen die een felle campagne voerde voor het behoud van de Zuiderzee, de goudmijn voor velen, in het bijzonder voor de vissers. Zij verloren immers de rijke visgronden van de Zuiderzee. Trouwens ook defensie had aanvankelijk bezwaren gehad. De toegang tot de vesting Holland zou met een dijk tussen Friesland en Noord-Holland zomaar voor de vijand open liggen. Deze

Standbeeld van Lely
op de Afsluitdijk.
In 2018 is de
herdenking van 100
jaar Zuiderzeewet.
Foto: Aaldert Pol.

laatste bezwaren werden opgelost door de bouw van de zware kazematten op het Kornwerderzand.

Voor de protesterende visserij kwam ook een regeling maar die viel erg sober uit. Dat is de schaduwzijde van het groots uitgevoerde werk geweest. Een goed sociaal vangnet ontbrak in die tijd.

De duizenden werkers aan de Afsluitdijk waren tijdens de bouw ondergebracht in barakken op werkeilanden in zee en soms ook op een dijkstuk. Het waren primitieve onderkomens waarin de werkers moesten afzien van veel genoegens. Dijkbouwers, baggeraars, specialisten (voor de zinkstukken), arbeiders (achter de kruiwagens), zij allen waren betrokken bij het karwei. In de crisistijd (vanaf 1929) waren die werkkrachten onbepaald verkrijgbaar. De beloning varieerde nogal: in het algemeen lagen de tarieven boven die van het oude land, soms ook werden zeer hoge lonen uitbetaald. Dat gold met name voor de steenzetters uit Sliedrecht. Zij vormden een gesloten familie van specialisten die beschikten over de technische kennis om de basaltblokken op de juiste plaats te zetten. Zij waren onmisbaar en gingen zeker met 100 gulden per week naar huis. Er zijn in die jaren heel wat huisjes gekocht in Sliedrecht.⁷ De Blocq van Kuffeler zag ook wel de andere kant van de medaille: mensen die terugkeerden naar Sliedrecht met versleten ruggen.

Op de Afsluitdijk staat het standbeeld van Lely, ontworpen door Mari Andriessen en op 23 september 1954 door koningin Juliana onthuld. Het beeld torent hoog boven de dijk uit

7. Paul Robert/Rolf Bos, 50 jaar Afsluitdijk en IJsselmeer, Herinneringen van dijkers, denkers en drammers. Pieter Terpstra, 50 jaar IJsselmeer, Afsluiting van de Zuiderzee en de gevolgen daarvan, Uitgave De Boer Maritiem, z.j., p.80 e.v.

Er staat ook een monument van Hildo Krop, waarop drie steenzetters symbool staan voor de duizenden werkers aan de Afsluitdijk.

Wieringermeer en Noordoostpolder

Nog tijdens het werk aan de Afsluitdijk werd op 7 mei 1930 de ‘*Dienst voor het in cultuur brengen van de in de Wieringermeer drooggevalen gronden*’ opgericht, bekend geworden als ‘*Directie van de Wieringermeer*’, bestaand uit drie personen: Smeding, Mesu en Roebroek. De Blocq van Kuffeler was het met die instelling totaal oneens.⁸

In tegenstelling tot Wortman wilde hij ook de landbouwtechnische werkzaamheden op zich nemen. Dan zou immers een sterke centrale leiding

8. A. M. C. van Dissel, 59 jaar eigengereide doeners in Flevoland Noordoostpolder en Wieringermeer, *Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders 1930-1989* Walburg, 1991, p.18

mogelijk worden. Roebroek wilde als lid van het driemanschap ook een centrale Algemene financiële leiding, geassisteerd door een waterbouwkundige en landbouwkundige dienst. En hij dacht bij het laatste onderdeel aan De Blocq van Kuffeler en Smeding. De aap kwam uit de mouw toen bleek dat die algehele leiding zou berusten ... bij Roebroek zelf. Daar wilde het eerder genoemde tweetal niets van weten. Men verdacht Roebroek ervan – hij was katholiek – dat hij voor paus wilde spelen. De Blocq van Kuffeler schakelde Colijn in, de voorzitter van de *Zuiderzeeraad*, maar die gaf niet het antwoord dat hij zo graag wilde. In een van zijn redes: "Hij (Colijn) was van oordeel dat twee Rijksdiensten heel goed konden samenwerken ter verkrijging van het einddoel. Ik heb echter sterk de indruk behouden, dat zijn oude boerenhart hem de wens ingaf om de landbouw een volkomen equivalente zelfstandige plaats toe te kennen" (...) U zult mij wellicht toevoegen dat, blijkens hetgeen de praktijk tot nu toe heeft uitgewezen, Colijn het toch maar juist heeft ingezien. Dat gelukkige feit danken we bovenal aan Smeding. "9 En over Colijn: "Colijn heeft weliswaar veel gedaan, dat thans wordt afgekeurd, maar de *Zuiderzeewerken* zijn hem veel dank verschuldigd".

Opheffing Dienst Zuiderzeewerken

Op 1 mei 1937 werd de *Dienst der Zuiderzeewerken* als apart onderdeel van de Rijkswaterstaat opgeheven en werd De Blocq van Kuffeler hoofdingenieur-directeur algemene dienst. Volgens hem had de M.U.Z.

9. Dr. Ir. V.J.P. de Blocq van Kuffeler, Rede gehouden in de vergadering van de *Zuiderzeeraad* op 29 december 1960 ter gelegenheid van zijn aftreden als onder-voorzitter van die *Raad*.

goed werk gedaan, al vond hij wel dat het niet op een koopje was gegaan. Voor de Noordoostpolder zou het werk van De Blocq van Kuffeler zich nadien uitstrekken tot de aanleg van kanalen, wegen en bruggen. Hij vond de naam Noordoostpolder maar niks. Dat was toch louter een geografische aanduiding. Schokkerwaard klinkt veel beter en ligt in lijn met benamingen als Wieringermeerpolder en Markerwaard. Tijdens de oorlog bleven Smeding en De Blocq van Kuffeler op hun plaats, zich beroepend op het feit dat opstappen slecht was voor de voortgang van het werk. De Duitse bezetting werkte trouwens aanvankelijk volop mee aan de inpoldering. In 1940 kon de omringdijk rond de NOP worden gesloten. Een bufferend randmeer tussen Friesland en Overijssel achtte men bij Kuinre niet nodig, zodat pas bij Blokzijl een randmeer begint. Ten gevolge van het verloop van de oude kustlijn ontstonden wel twee meertjes (Vollenhover- en Kadoelmeer) met een groot waterbergend vermogen. Bij Kadoelen werd een keersluis gebouwd die gesloten kan worden als door de wind het water hoger zou stijgen dan een meter boven NAP. Met het bouwen van de sluis kon weer bespaard worden

Monument op de Afsluitdijk. "De steenzetters" van Hildo Krop.

op de hoogte van de achterliggende dijkten (Thijssse p.308, p.309)

Pensionering op 31 december 1945

Na bijna een halve eeuw ging De Blocq van Kuffeler met pensioen. Hij had met hart en ziel gewerkt aan een veilig Nederland. Na zijn afscheid van de *Dienst* werd hij tot vice-voorzitter van de *Zuiderzeeraad* benoemd en bleef hij actief op tal van terreinen. Het aantal lezingen en geschreven artikelen is bijna niet te tellen.

In 1949 ontving hij voor zijn baanbrekend werk het ere-doctoraat van de Technische Hogeschool Delft. Een rustige periode lijkt aan te breken... Maar dan wordt op 1 februari 1953 het veilig gewaande Nederland wakker geschud door opnieuw een vreselijke stormvloedramp. Weer had de zee toegeslagen en diende Nederland het juiste antwoord te geven. Een

diepingrijpende beslissing werd genomen: het rigoureuus afsluiten van enkele zeearmen. De Blocq van Kuffeler werd – je zou zeggen uiteraard – gevraagd lid te worden van de nieuwe organisatie, die bekend werd als de *Deltacommissie*.

Het karwei zou nog omvangrijker zijn dan dat van de Afsluitdijk. Terwijl bij de laatste onderneming in feite een binnensee werd afgesloten ging het nu om open zeearmen.

In de reeds eerder vermelde terugblik op zijn leven zei De Blocq van Kuffeler: "Tenslotte mag ik niet onvermeld laten, dat ik als lid van de *Deltacommissie* heb mogen medewerken aan het leggen van de grondslagen voor het grootste waterbouwkundige werk ooit in ons land ondernomen".¹⁰

In 1959 – bij zijn 80^e verjaardag – werd hem de wimpel van de 'Breezand' aangeboden ter versiering van het *Directievaartuig* van de Rijkswaterstaat dat voortaan onder de naam 'Dr. Ir. de Blocq van Kuffeler' zou varen.¹¹ De grote waterstaatsman overleed op 84-jarige leeftijd in Den Haag (1963). Het nieuwe gemeaal aan het Oostvaardersdiep werd in 1967 – vier jaar na zijn dood – naar hem genoemd. Hij had zijn jongste zoon al voorspeld dat je in Nederland pas na je dood een ereplaats kon verwerven.

H.M. koningin Juliana onthulde die naam in het bijzijn van mevrouw G.F.W. de Blocq van Kuffeler-van Doorn en haar zoons F. de Blocq van Kuffeler en ir. V.G. de Blocq van Kuffeler.¹²

Christiaan de Blocq van Kuffeler poseert voor De Blocq van Kuffelerlaan in Emmeloord.

De gerestaureerde M.U.Z.-vlag gaat mee naar Engeland waar zich het archief van de familie bevindt. Om de stok bevindt zich een wikkeling waarop staat: "Op 28 mei 1932 gaf Frans de Blocq van Kuffeler met deze vlag het sein aan het personeel der grijperkranen."

Foto: Aaldert Pol

10. J.M. Dirkzwager, *Water, van natuurgebeuren tot dienstbaarheid*, uitgegeven ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het *Waterloopkundig Laboratorium Delft*, 1977, p.81 e.v.

11. In: *Tijdschrift Land en Water*, april 1959, p.77

12. *De Flevolander*, 17 oktober 1967

Na de dood van De Blocq van Kuffeler kondigen zich nieuwe uitdagingen aan en zou er nog een vervolg komen op het eerste *Deltaplan*.¹³

De Blocq van Kuffeler als mens

Victor Jean Pierre de Blocq van Kuffeler is een van de grote figuren uit de nationale waterstaatsgeschiedenis. Marie Louise ten Horn probeert in haar biografie ook de persoon van De Blocq van Kuffeler wat dichterbij de lezer te brengen en zij vertelt het volgende.¹⁴

”Hij was een man die zijn mening niet onder stoelen of banken stak. Anders dan zijn voorganger bij de *Dienst Zuiderzeewerken*, Wortman, uitte hij te pas en te onpas zijn mening. Dat was waarschijnlijk ook de reden waarom hij wel deel uitmaakte van veel commissies, maar slechts sporadisch als voorzitter optrad.”

Hij was onvermoeibaar in het uitdragen van plannen en het maken van vorderingen bij de *Zuiderzeewerken*. Belangrijk was de nadruk op de wetenschappelijke inbreng in de waterbouwkunde of het nu ging om het maken van theoretische berekeningen of het doen van modelproeven. En zijn oud-medewerker en ere-promotor, Thijsse, karakteriseerde hem in zijn toespraak bij het uitreiken van het eredoctoraat als ”Niet gemakkelijk om onder hem te dienen,

13. Deltacommissaris Wim Kuijken maakte op 19 september 2017 het *Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie* bekend. Daarin ligt de nadruk op de bescherming van het land tegen water uit zee, rivier en op een duurzame zoetwatervoorziening. In feite is er, naar de mening van Kuijken, nog een derde *Deltaplan* bijgekomen om de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen. Joop Bouma, *Deltaplan* tegen extreem weer. Dagblad *Trouw* 20 september 2017

14. Marie-Louise van Horn-van Nispen, Victor Jean Pierre de Blocq van Kuffeler. In: *Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis*, 2006 nummer 2, p.66-77, 118. Met dank aan Henk Pruntel en Caroline Hoek (*Flevolands Archief*) voor het mailen van het artikel.

maar altijd interessant en prettig.” Hij verloor – althans uiterlijk – zijn goede humeur nooit, ook niet onder moeilijke omstandigheden.” En verder: ”De luidruchtige wijze waarop hij zijn denkbeelden soms naar voren bracht, heeft sommigen wel eens geïrriteerd, maar men besefte toch altijd dat het goed was bedoeld en dat het gezamenlijk bereiken van het doel altijd voorop stond.”

In het conflict met Smeding gedroeg De Blocq van Kuffeler zich aanvankelijk autoritair en een tikkeltje zelfingenomen. Achteraf erkende hij dat Smeding het goed heeft gezien. Kleinzoon Christiaan vertelt dat in de kennissenkring de anekdote leeft dat zijn grootvader in zijn werkkamer op en neer liep te ijsberen als er problemen waren. Dan mocht hij niet gestoord worden. De ‘zwaargewicht’ – in twee opzichten – maakte op deze manier ook de familie deelgenoot van de plannen voor een veiliger Nederland.

###

De ‘Dr. ir. de Blocq van Kuffeler’, thans varend erfgoed en privé-jacht.

De polder & Aardappels

Hiske Schipper

Op zaterdag 9 september werd in de FlevoMeer Bibliotheek in Emmeloord in samenwerking met Canon De Noordoostpolder en de Vrienden van Schokland een symposium georganiseerd ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Noordoostpolder.

Als muzikaal intermezzo zong cabaretière Hiske Schipper een paar liedjes die geïnspireerd zijn op de Noordoostpolder. Hieronder de teksten van twee van de liedjes.

Hiske Schipper is in het dagelijks leven cabaretière en docente Nederlands op het Emelwerda College in Emmeloord.

Als muzikaal intermezzo tijdens het symposium in Emmeloord zong cabaretière Hiske Schipper een paar liederen uit haar repertoire over de Noordoostpolder. Foto's: VvS.

De polder

Albert was een jonge boer,
maar hij was tweede zoon
op de veemarkt trof hij Riekje,
boerendochter en beeldschoon,
Albert hoorde van de polder
en hij vroeg zijn Riekje mee
naar een nieuwe boerderij
op de bodem van de zee.

Ooh, het is zo mooi daar
Ooh, daar is de horizon ver weg
Oooh, wij gaan ons leven daar beginnen.
Wat is die polder prachtig, zeg.

Maar Riekje kwam uit Almelo
En daar was alles groen
Zo'n polder leeg en kaal,
wat moest ze daar nou doen?
Ze trokken eerst naar Lemmer
en stonden in de wacht
en toen kwam er die boerderij,
en wat was dat een pracht.

Ooh, wat is dit mooi man
Ooh, wat is de horizon ver weg
Oooh, wij gaan een nieuw bedrijf beginnen.
Wat is die polder prachtig, zeg.

Toen konden ze verhuizen
het werd een nieuw begin
de start van een gemeenschap
de start van hun gezin
Alles kreeg zijn plekje
Albert pakte Riekjes hand
ze stonden achter op het erf
en keken samen naar het land.

Ooh, wat is het mooi hier
Ooh, wat is de horizon ver weg
Oooh, wij gaan ons leven hier beginnen
Wat is dit prachtig, zeg.

En toen kwamen de kinderen
vijf dochters en een zoon
en de zoon hielp zijn vader
was het werken snel gewoon
Hij vond een boerendochter
en hij vroeg haar om haar hand
en ze keken met z'n tweeën
naar het mooie nieuwe land.

Ooh, wat is het mooi hier.
Ooh, wat is de horizon ver weg
Oooh, wij gaan ons leven hier beginnen.
Wat is dit prachtig, zeg.

Er kwam een nieuwe generatie
En Albert bleef aan 't werk
met de kleinkind'ren de moestuin in
zo bleef hij fit en sterk.
Met Riekje woonde hij in 't dorp
zijn zoon op de boerderij
En Albert haalde elke middag
De koeien uit de wei.

Ooh, wat is het mooi hier,
Ooh, wat is de horizon ver weg
Oooh, kijk onze koeien hier nou grazen
Wat is de polder prachtig, zeg.

Alberts kleinzoon die rijdt nu
op een trekker op het land.
Op de grond waar zoveel groeide
op het oude strand
Albert en zijn Riekje rusten nu
in de poldergrond
en de vierde generatie
rijdt op een traptrekkertje rond.

Ooh, wat is het mooi hier
en zie de molens aan de horizon
Oooh, we kunnen generaties verder
waar mijn opa ooit begon.

*Als muzikaal intermezzo
tijdens het symposium
in Emmeloord zong
cabaretière Hiske
Schipper een paar
liederen uit haar
repertoire over de
Noordoostpolder.
Foto's: VvS.*

###

Aardappels

*Hiske Schipper is in
het dagelijks leven
cabaretière en docente
Nederlands op het
Emelwerda College in
Emmeloord.
Foto: VvS.
www.hiskeschipper.nl*

Lig je ergens in bikini, bij Rio op het strand
Met een kokosnoot of biertje, lekker bruin verbrand
Het leven is mooi en de wereld is fijn
Lekker dertig graden, enkel zonneschijn
Maar ineens wil je naar huis, je staat te trappelen,
want hier groeien geen aardappelen.

Als de eerste aardappels boven staan
Wat moet je dan nog in Rome of Milaan
De eerste groene plukjes, mooi recht op de rug
Dan wil ik heel snel naar de polder terug.

Ben je in Parijs en kijk je naar beneden,
eerst die Eiffeltoren op, tering wat veel treden
Overall Japanners, ze maken bar veel foto's
Van hele kleine poppetjes en hele kleine auto's
IK vind het wel weer best, ik heb het wel gehad
Ik mis 't geluid van trekkers, hier in zo'n grote stad

Als de aardappels bloeien, paars of wit
Zo'n uitzicht is toch een prachtig bezit
Er wordt veel beregend, het blijft nog lang licht
In de polder vind je het mooiste gezicht.

Op vakantie in Azië, daar eet je enkel rijst
Al zes keer leeggescheten, je bent niet meer op je blijst
Je eet insect uit de frituur of een harde kippenteen
Cavia of hersenen van een schizofreen
Een ding is wel duidelijk, echt lekker is dit niet
Ik wil aardappels, ik wil chips en ik wil friet!

De eerste aardappels liggen in de schuur
Mooi in de maat en misschien dit jaar zelfs duur
Die vind je niet in Stockholm, Kuweit of Taiwan,
Omdat zoiets moois alleen maar in de polder groeien kan

###

Opgraving aan de Schoterweg in het Kuinderbos

Evert de Boer

Op 18 oktober 2017 gaf Yftinus van Popta een lezing voor de vereniging Vrienden van Schokland. Daarbij behandelde hij de verdwenen nederzettingen in het Zuiderzeegebied, met als hoogtepunt de opgraving in het Kuinderbos en de vondst van een groot scheepswrak aan de Hopweg. Als liefhebber van archeologie heb ik mij, gewapend met een schop en goede moed gevoegd bij een stel eerstejaarstudenten van het Groninger Instituut voor Archeologie (G.I.A.) van de Rijksuniversiteit Groningen. Dit onder begeleiding van Yftinus van Popta.

De opgraving was van 15 mei – 9 juni 2017. De eerste week moest ik verstek laten gaan om daarna 3 weken mee te helpen. Ik hoefde niet te weten hoe men hoogtes van een gebied en coördinaten van putten die men wil graven opzoekt. Studenten moeten dit wel leren mocht het digitale *Total Station* of theodoliet uitvallen. Dit is een hoekmeetinstrument uit de landmeetkunde waarmee men

horizontale en verticale hoeken kan meten met grote nauwkeurigheid. Het is een moderne gecomputeriseerde theodoliet met afstandmeter. Uiteraard werden de putten op deze wijze geografisch vastgelegd. Om het onder de knie te krijgen moesten de studenten dit in tweetallen uitvoeren. Leuk dat er een competitie aan verbonden was, wat resulteerde in een verplicht potje opdrukken op de openbare weg door de verliezers. Alom hilariteit. Ik

Evert de Boer (1945) werd geboren in Pingjum (Gemeente Wonseradeel) in Friesland. Als zevenjarige jongen verhuisde hij in 1952 naar de Noordoostpolder. Zijn vader begon een boerderij bij Nagele met uitzicht op Schokland. In 1973 werd hij lid van de Vrienden van Schokland. Tot 2008 was hij voorzitter van deze vereniging.

*En aan het eind van de opgraving moet de put weer dicht...
Foto: Evert de Boer.*

*Opmeten en tekenen.
Foto: Evert de Boer.*

verwonderde mij erover dat er soms maar enkele centimeters verschil was met de officiële professionele opmeting door een landmeter.

In eerste instantie keken deze nog jonge studenten wel een beetje vreemd op tegen een oudje zoals ik in hun gezelschap. Dat duurde niet zo lang want men had al snel in de gaten dat er prima met mij was te werken. Het was zelf zo dat er in de pauze altijd speciaal voor mij een stoel werd geregeld. Tijdens de pauze kwam er een volle kruiwagen uit de keet met allerlei soorten chips en dergelijke. Daar heb ik niet aan meegedaan. Ook de onderwerpen waar over gesproken werd gingen soms volkomen aan me voorbij als men sprak over films, bands of over muziek. Voor mijn middageten nam ik mijn broodtrommel mee met daarbij twee stuks fruit. Opvallend was dat maar een enkeling gezond at. Drinken was meestal iets waar

*Onderdeel van de meetopstelling met de naam "Total Station".
Foto: Evert de Boer.*

zeer veel suiker in zat. Donderdag was 'patat dag', waarbij een van de deelnemers naar een snackbar reed om de hele ploeg te voorzien van eten.

Aan het eind van elke graafdag was er een evaluatie. Per put werden de bijzonderheden besproken, waarbij alle studenten over alles wat die dag gebeurd was persoonlijk verslag deden. Heel waardevol voor de deelnemers om dit te doen.

Wat heb ik genoten van deze jongelui, ze waren 'open' in hun gesprekken met mij, waren niet bang om ook aan mij uiteenlopende vragen te stellen, die lang niet altijd te maken hadden met archeologie.

Een opgraving in een bos is knap lastig in verband met de vele wortels van bomen en struiken. Niet alleen een schop of troffel waren nodig maar ook een bijl om de wortels door te hakken die het graven belemmerden. Het werken in de vrije natuur, begeleid door vogelgefluit is uiteraard prachtig, maar diezelfde natuur zat ons ook stevig dwars in de vorm van wat je bijna een tekenplaag zou kunnen noemen. Iedere avond na het nemen van een douche ging mijn vrouw Petra even op inspectie waarbij er toch telkens weer een aantal moesten worden verwijderd met de tekenpen. Enkele weken na de opgraving ging ik toch maar even naar de huisarts vanwege een grote rode kring op mijn buik. Met veertien dagen antibiotica slikken hopen we de *Ziekte van Lyme* voor te zijn.

Ik heb met heel veel plezier daar mogen graven. Uiteraard is het niet zo dat je de schop in de grond zet en gaat spitten. Het is veeleer een kwestie van heel zorgvuldig de grond laagje voor laagje er met je schop afschaven. Op deze wijze maak je geduldig gravend steeds een verdieping in een soms

mansdiepe put. Begon je met graven dan was er eerst de begroeiing en dan boomwortels. De eerste grondlaag hieronder bestond uit Kuinderzand dat tijdens de ontginning van het gebied doorploegd is. Deze ploegsporen vind je nog steeds terug. In het zand zaten soms grote schelpenbanken, het kraakte er over als je die afschaafde. In de twee putten waar ik heb gegraven lag ook een stevige kleilaag die keihard was. De historie tekende zich af in deze klei. Er zaten droogtescheuren in die soms centimeters breed waren. Deze scheuren waren ontstaan na de drooglegging van de Noordoostpolder. Dr. Ir. J.S. Veenbos omschreef de problemen die ontstaan waren in en na de droge zomer van 1947 in de publicatie: ‘De bodemgesteldheid van het gebied tussen Lemmer en Blokzijl in het randgebied van de Noordoostpolder’. Hij stelt dat het kleidek op veen dermate droog werd dat scheuren kilometers ver in het landschap te volgen waren. Ook huizen en boerderijen verzakten wat tot grote schade leidde. Eén van de grootste problemen die boeren nog steeds ondervinden van deze droogte zijn niet alleen de scheuren maar ook het verdrogen van de veenlagen. Deze nemen als het eenmaal uitgedroogd is nooit weer water op en dat is zeer schadelijk voor een gewas. Bij veel regen blijft er water op het land staan vanwege dit ingedroogde veen. Uiteindelijk zijn deze problemen terug te voeren op zuinigheid van de overheid. Immers Ir. Lely wilde een randmeer zodat alle plaatsen langs de Zuiderzee aan het water zouden komen te liggen. In verband met de kosten, die in de crisistijd zo laag mogelijk gehouden moesten worden, gebeurde dit niet, met alle nadelen van dien. Bij de aanleg van de latere Flevopolders werd dit verzuim gecorrigeerd met randmeren rondom.

Na de kleilaag kwam het (Riet)veen te voorschijn. Het heeft een echte baggergeur. Deze materie is voor een bioloog prachtig onderzoekmateriaal; het riet ligt erbij alsof het zojuist is neergelegd. Daarnaast zie je grassoorten, herkenbaar aan de internodiën (knopen) in de stengel. Aan de hand van de meeste vondsten die gedaan zijn is te concluderen dat dit materiaal is uit de 17^e eeuw en later.

*Schelpenbanken.
Foto: Evert de Boer.*

In de dissertatie van Wiggers uit 1955 over de fysische geografie van de Noordoostpolder vermoedde hij de aanwezigheid van een groot veenschiereiland dat zich uitstreckte vanaf de huidige kuststrook van Lemmer-Kuinre richting het westen. In het onderzoek trof hij binnen dit gebied restanten van middeleeuwse dijken en greppels aan. Hij dacht hierbij aan een verkavelingssysteem dat diende voor afwatering in het veen.

*De tekentafel.
Foto: Evert de Boer.*

Evalueren. Tussen de studenten in het midden zonder pet Yftinus van Popta. Foto: Evert de Boer.

Aan de hand van oude kaarten en luchtfoto's kon een nieuw samengesteld beeld worden gemaakt van de voormalige Zuiderzeekust. De verkavelingssloten zijn veelal oost-west, ze sluiten aan op de binnendijkse verkavelingssloten. De afstand tussen deze sloten varieert tussen 40 en 80 meter. De meest opvallende structuren liggen ongeveer 4 km ten noordwesten van Kuinre. Ze wijken sterk af van de omgeving. De structuren die in het bosgebied liggen zijn onzichtbaar op luchtfoto's. Dankzij de komst van gedetailleerde LIDAR-data (*Laser Imaging, Detection and Ranging*) is het mogelijk om het reliëf van de bosbodem in kaart te brengen. Daarop tekenen de structuren zich duidelijk af. Door middel van archeologisch onderzoek is het mogelijk om de exacte aard, ouderdom en conservering van de structuren vast te stellen.

Kuinderbos 2 juni 2017. Foto: Evert de Boer.

Het is niet alleen op deze plaats waar structuren in de grond aanwezig zijn. In de twaalfde eeuw was er sprake van activiteiten in het gebied van monniken die graafwerk verrichtten in de omgeving van de Kuinderburchten. Als er slootjes gegraven zijn wijst dit op bewoning. Vondsten van botten en scherven aardewerk wijzen daar op. Nu is het bekend dat daar in de omgeving, een aantal eeuwen geleden de nederzetting Veenhuysen gelegen heeft. Door uitbreiding van de Zuiderzee is het van de aardbodem verdwenen. De nederzetting is nooit terug gevonden. Deze archeologische opgraving is een opmaat om met de gevonden gegevens verder te gaan zoeken.

In het boek 'Binnendijken en slieperdijken yn Fryslan' (Ir. K.A. Rienks en Ir. G.L. Walther), beschrijven ze Veenhuysen als volgt: In 1717 waren de inwoners van Slijkenburg zover dat ze in wilden grijpen. Ze verkeerden vaak in nood waardoor ze door het zeewater gedwongen waren om naar de zolder te vluchten. Wiberbuieren en Feanhuizen verdwenen zo langzamerhand in het water. In 1763 bestond Feanhuizen nog uit vijf boerderijen, in 1793 nog uit één.

###

Vergaan in 1886

De ballade van 'De Zeehond'

Floor Koedam

Er voer een tjalk – het is al lang geleê –
op de grijze golven van de Zuiderzee.
Het was de schuit van schipper Venema:
'De Zeehond' maakte heel wat mee ...

Want op een dag is 't schip – met steen belaân –
in de golven van de Zuiderzee vergaan;
het schip te zwaar, het water hol en hoog –
het volk op tijd van boord gegaan ...

Het scheepje kwam – zo ver nog van de kust –
op de bodem van de Zuiderzee tot rust,
het werd een wrak – verloren in de tijd;
en Zuiderzee werd IJsselmeer ...

... werd IJsselmeer.

't Was na een eeuw, dat men het schip weer vond
op het Nieuwe Land, in vette poldergrond –
het IJsselmeer was hier toen drooggelegd –
een wonder dat het wrak 't doorstond ...

Het scheepswrak werd een bezienswaardigheid,
een legende uit een lang vervlogen tijd.
Wel mooi voor ons: de vondsten laten zien,
hoe 't leven is geweest aan boord ...

Het schip leeft voort, met de herinnering
hoe het vroeger op de Zuiderzee verging.
'De Zeehond' vond een laatste rustplaats hier –
't verhaal heb je nu net gehoord:

... vertel het voort.

© tekst/muziek: Floor Koedam, 2009

*Het scheepswrak van
De Zeehond in Lelystad.
Foto: Wikipedia.nl.*

Hernomen vaart

Floor Koedam

de ijsselkogge is bekwaam gelicht
gevangen-hangend in een stalen kooi
tot vormvaste constructie ingesnoerd
verkenning van het maritiem ‘oud hout’¹

consolideren, conserveren is nu zaak
op zoek naar feiten en bewijzen –
maar waar antwoorden gevonden
komen steeds meer vragen rijzen

Foto: IJsselkogge door Monique Frankema

en u? droomt u nu even niet
aan boord te gaan en mee te zeilen
op ommelandvaart, Oostzegeebied

sluit uw oog, stel open uw verbeelding
hoor zeemeeuw krijsen, roep de wind –
noteer een zin voor een gedicht of lied

1. Naar de uitgave: ‘Oud hout’, samengesteld door Lies
Resink. Uitgeverij De Twaalfde Provincie, Lelystad, 2007

”Pioniersgeest leeft in mij”

Leen van Duivenboden

Bij Marant Recreatie luistert een groep van pakweg 25 vijftigplussers ingespannen naar meesterverteller Vincent Oosterwijk. Het is muisstil, je kunt een speld horen vallen. En denk nu niet dat de groep zit te slapen; verre van dat. Er is sprake van een en al aandacht, er wordt zo nu en dan stevig gelachen, men stelt gerichte en kritische vragen en een enkele keer wordt er gecorrigeerd, al was het maar om toch even te laten blijken dat dit gezelschap redelijk op de hoogte is van de poldergeschiedenis. Sommigen hebben zelfs nog herinneringen aan die oertijd van de polder toen de aarde nog behoorlijk woest en ledig was.

Verteller Oosterwijk, zoon van een pionier die bij de eerste uitgifte in 1947 dit voormalige gemengde landbouwbedrijf (30 ha) kreeg toegewezen, volgde zijn vader in 1984 op en ”erfde” naar eigen zeggen naast diens bedrijf ook zijn pioniersgeest. Dit manifesteert zich o.a. in de wijze waarop hij het

gemengd bedrijf van zijn vader vanaf 1984 wist om te toveren tot wat je noemt; een recreatieboerderij én een woon-zorgvoorziening. Het bedrijf is gelegen in een toeristisch aantrekkelijk deel van de polder; de landelijke omgeving nabij het Voorsterbos, in de buurt van de Kadoeler keersluis tussen Kraggenburg en Vollenhove.

Leen van Duivenboden studeerde Nederlands. Daarna was hij jaren docent Nederlands op de havo en vwo in Emmeloord. Thans geniet hij van zijn naschoolse vrijheid, zijn vrouw, zijn kinderen en kleinkinderen.

De Schokbetonschuur van het gemengde landbouwbedrijf is geheel verbouwd en er zijn nu zelfstandige wooneenheden in gerealiseerd.

Vincent Oosterwijk met zijn vader op de knieën onkruid wieden.

Foto: Fam. Oosterwijk

Vincent Oosterwijk en Leen van Duivenboden in 2017 in Museum Marant. Foto: VvS.

Oosterwijk in een gesprek enige dagen na bovenvermelde presentatie: "Die pioniersgeest, daar gaat het om, ik heb die ook in me. Mijn vader was een polderpionier van het eerste uur. Vanuit diezelfde pioniersgeest en vlak mijn vrouw daarbij niet uit, ben ik vanaf 1984 op de boerderij te werk gegaan. Dat betekent al werkend zoeken naar nieuwe mogelijkheden; werken en ondernemen met een blik op de

toekomst. Die toekomst was voor mij net zo 'onzeker' als in de tijd van mijn vader.

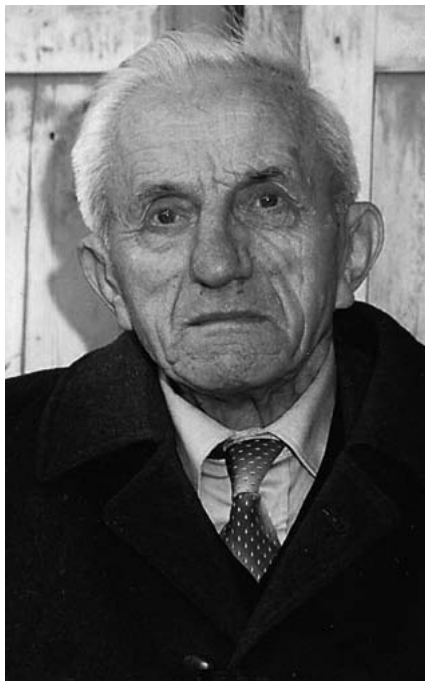
Mijn vader kwam uit Lettele bij Deventer. Zijn ouders hadden een gemengd bedrijf, maar vader had zoals gezegd andere plannen en verhuisde in 1942 naar een werkbarak (Werkkamp *De Voorst*) in de kersverse polder. Zijn enige uitrusting was een schop, een fiets en een rugzak. Hij wilde iets nieuws, iets anders dan het geijkte en had daar veel voor over.

Ik heb groot respect voor die pioniersgeest, voor dat ondernemerschap, voor de durf, het doorzettingsvermogen en de vindingrijkheid van al die mensen die in die tijd toch maar "emigreerden" naar een soort niemandsland, waar ze ooit een iemand hoopten te worden. Respect dus voor mijn vader en zeker ook voor mijn moeder – ze trouwden in 1948 – respect dat in de loop der jaren alleen maar groter is geworden. Het is niet voor niets dat wij ons bedrijf Hoeve *Marant* hebben genoemd.

Marant, bestaande uit de beginletters van de naam van mijn moeder Marie en mijn vader Anton”.

Oosterwijk vertelt dan in grote lijnen hoe een en ander tot stand kwam en hoe het aloude gemengd bedrijf veranderde in de huidige opzet Hoeve *Marant*. Dit begon met het afscheid nemen van de melkkoeien, waarna ze in 2004 besloten om de grote Schokbetonschuur te veranderen in een luxe, vijf sterren, logeeraccommodatie. Oosterwijk: "Zeg maar een heel groot comfortabel huis bestemd voor familiebijeenkomsten, reünies, trainingen en vergaderingen. We hebben destijds gebruik kunnen maken van *Leadersubsidie*. Toen in 2006 de loop er eenmaal in kwam is er besloten tot de aanleg van een Blote Voetenpad. Een wandelpad van 2,5 kilometer lang door de boerderijomringende natuur waarbij de lopers op hun blote voeten, onder veelal grote hilariteit, door water, modder, klei en over tal van andere bizarre ondergronden van grote kiezels

Anton Oosterwijk.

tot en met glas mogen struinen. Met een gemiddelde van 4000 bezoekers per jaar bewijst het een gewaardeerd uitje te zijn en is het een solide poot onder ons recreatiebedrijf”.

De expositieruimte in de voormalige stal van de boerderij heeft ook nog een grote ontvangstruimte. Foto: VvS.

De Ausweis van Anton Oosterwijk. Deze documenten waren felbegeerd want met een dergelijk Ausweis werd je in de Tweede Wereldoorlog niet naar Duitsland gestuurd voor dwangarbeid.

Met een "Maar er gebeurt meer op ons erf", wil Oosterwijk, een gedreven verteller, onmiddellijk door naar een volgend hoofdstuk van zijn ondernemerschap, een verhaal dat ik voorlopig onderbreek met een terugkoppeling naar die pioniersgeest: Dat respect voor en de bewustwording van die pioniersgeest, plus die interesse in de wordingsgeschiedenis van de polder is dat allemaal van later datum of kreeg je daar als kind en jongeman ook al het nodige van mee?

"Als kind heb je dat allemaal niet zo door; de wereld is zoals die zich aandient. Natuurlijk weet je wel wat er zo'n beetje gaande is. Maar, nogmaals, het is jouw enige wereld, er is geen

vergelijk. Daar komt bij dat mijn vader niet zo'n prater was, maar een harde werker, wars van dikke verhalen. Als je hem wat vroeg over vroeger, over de pionierstijd zal ik maar zeggen, dan was hij gauw uitgepraat. En dus vroegen we hem ook niet zo veel. Hij was een man van weinig woorden. Ja, dat vertellen zal ik wel van mijn moeder hebben.

Misschien vreemd te horen, maar om op je vraag terug te komen, mijn echte interesse voor die polderhistorie ontstond pas na het overlijden van mijn vader in 2006. Toen de familie mij vroeg de nalatenschap van vader te verzorgen werd ik op eens keihard geconfronteerd met dat verleden waar vader niet zo over sprak en waar wij bijgevolg een beetje aan voorbij gegaan waren; oude brieven, dozen met documenten, blaadjes met aantekeningen, vergeelde foto's van mannen leunend op schoppen in een eindeloze ruimte, de eerste koeien. Het maakte allemaal zo'n indruk op me dat het leek alsof ik mijn vader als het ware opnieuw zag, maar nu vanuit een geheel ander perspectief. Deze eerste confrontatie was het echte startpunt van mijn interesse voor de polderhistorie. Hierna was er geen houden meer aan. Ik kon het bij wijze van spreken niet aangelezen krijgen, planken vol. Daar komt bij dat ik tegelijkertijd door de vele bezoekers van buiten de polder die hier een of meer dagen doorbrachten heel vaak gevraagd werd hoe het hier nou gegaan was met die polder. Kortom, ik begon niet alleen te lezen, maar ook te verzamelen en te studeren en zo ontstond ook het plan om met dat poldergebeuren wat te doen, door het op de een of andere manier in te passen in de recreatieve formule van ons bedrijf. Nou, je hebt gezien wat het is geworden: de oude ligboxenstal werd in 2010 verbouwd en ingericht voor een bescheiden

DIPLOMA

UITGEREIKT DOOR DE STICHTING „Instituut Voor Individueel Onderwijs”
VOOR CURSUSSEN GEORGANISEERD IN OVERLEG EN MET MEDEWERKING VAN
De Directie van de Wieringermeer (Noordoostpolderwerken)

Naam: *A. W. Oosterwijk*

Geboren: *2 December 1917* te *Diepenveen*

heeft met uitstekend gevolg gedurende *1943/44* een volledige cursus

Landbouw-boekhouden doorlopen

Amsterdam *Augustus* *1944*
Noordoostpolder

De Cursist

De Gedelegeerde „IVIO”

De Wetenschappelijke Ambtenaar
van de Wieringermeer directie

Het diploma Landbouw-boekhouden van Anton Oosterwijk uit augustus 1944. In de periode dat Anton studeerde voor dit diploma woonde en werkte hij in Kamp "De Voorst"

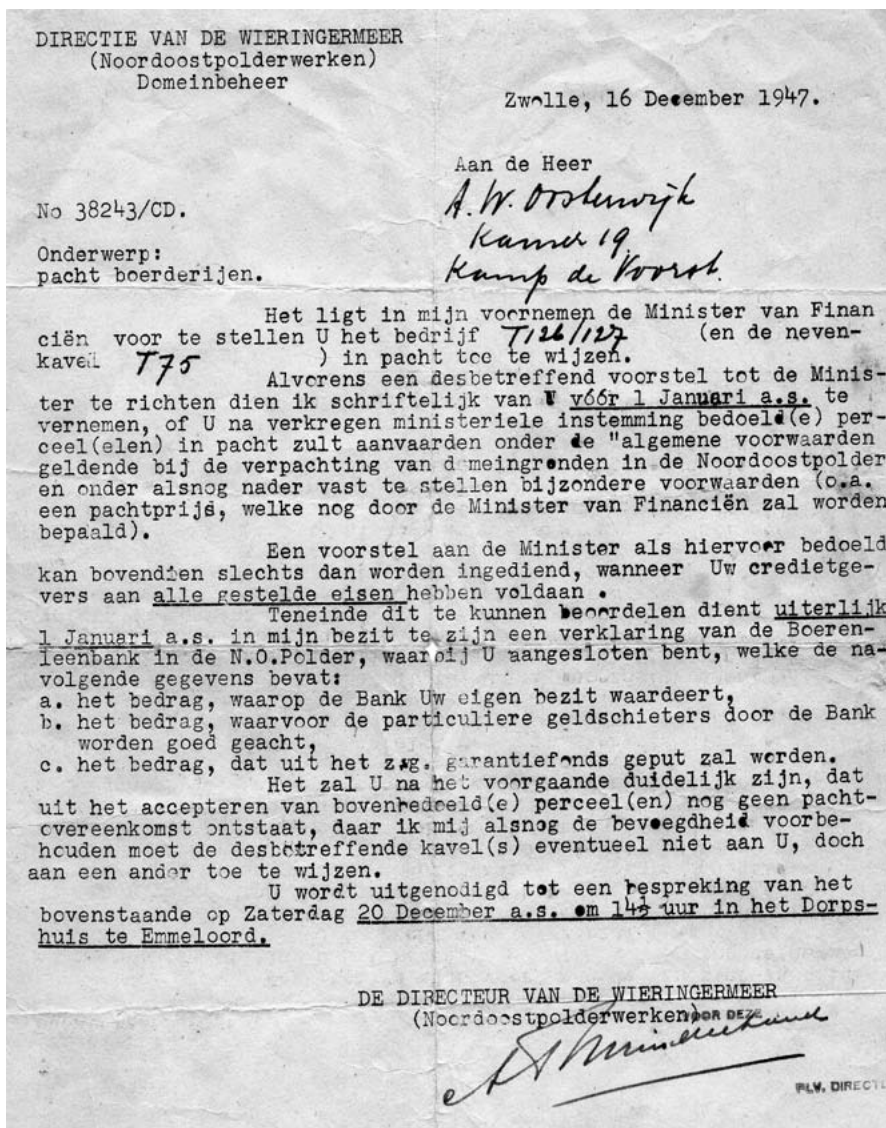
(gratis toegankelijk) *Pioniersmuseum*, met aansluitend een ruimte voor digitale presentaties voor groepen, over de eerste plannen voor afsluiting en drooglegging van de Zuiderzee, de pioniers en hun werkzaamheden, de N.O.P. in oorlogstijd, uitgifte van de eerste bedrijven, ontstaan van de dorpen, het tienjarig bestaan, en dit alles aan de hand van honderden digitale foto's, documenten, brieven, krantenknipsels en wat dies meer en waarbij een boeiende voordracht belangrijker is dan volledigheid. De mensen krijgen een doorlopend verhaal te horen, onderbroken door een korte pauze voor een drankje of een hapje,

want mensen willen best luisteren mits je het maar zo weet te verpakken dat het ze aanspreekt. En zoals je gezien

Het blote voetenpad aan de Zwartemeerweg bij Kadoelen in de Noordoostpolder.

De brief waarop alle pioniers zaten te wachten, waarin ze een boerderij in de Noordoostpolder kregen toegewezen. Menige pionier heeft voor eeuwig op een dergelijke brief zitten wachten en kreeg nooit een boerderij toegewezen.

en gehoord hebt, doe we daar ons best voor. Gezien de enthousiaste reacties van je luisteraars die je anderhalf uur durende verhaal met zichtbaar genoeg en grote aandacht volgden, lukt je dat aardig. Ja het ging lekker. Als het goed is ontstaat er een wisselwerking, zeg maar een klik tussen publiek en verteller. Je ziet het ook aan de wijze waarop de mensen na afloop van je verhaal nog eens met extra

betrokkenheid de diverse foto's en documenten bekijken in, wat ik met een groot woord *Het Pioniersmuseum* noem. Zo'n polderverhaal kan ik op verzoek ook op locatie houden. De ervaring heeft ons geleerd dat deze formule een aardig ingrediënt vormt voor familiedagen, reünies, of een dagje uit. Kijk, je kunt met je gezelschap gaan kanoën, wandelen, of voor mijn part gaan bowlen, maar is het niet eens aardig je gezelschap op plezierige

wijze echt kennis te laten maken met jouw woonomgeving en de bijzondere geschiedenis ervan?”.

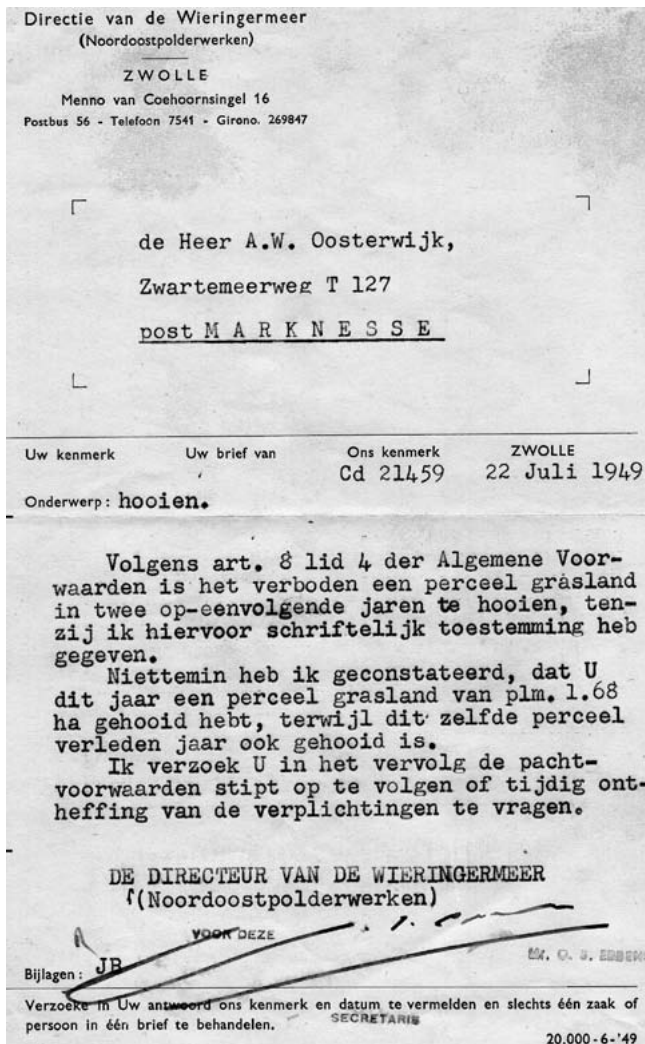
Met dit alles hebben heeft de pioniersmentaliteit van de Oosterwijkers nog niet afgedaan. Toen rond 2012, 2013 door de economische crisis en door de concurrentie van de opkomende grote vakantieparken met tropische

zwembaden voorzien van glijbanen en knuffelmuren de bezetting van onze accommodatie terug liep, werd het tijd het roer om te gooien en soepel mee te buigen met de tijd die zich nooit laat stoppen. We moesten wat anders met het grote recreatiegebouw en zo ontstonden de plannen voor kleinschalig wonen voor mensen met dementie. Met 24-uurs

Groepsfoto met 76 van de 103 pachters van de eerste lichte in 1947 gefotografeerd op 20 december 1947 in Emmeloord. Heel veel pioniers hoopten een boerderij toegewezen te krijgen in de nieuwe polder. Het was niet iedereen gegund, er waren veel meer aspirant pachters dan boerderijen. Het was een loterij, die nog moeilijker werd na de watersnood in Zeeland in 1953 toen er veel kleine boerderijen in de Noordoostpolder aan noodlijdende Zeeuwse boeren werden toegekend.

Het werkkamp "De Voorst" in de Noordoostpolder. Hier woonde Anton Oosterwijk in Kamer 19 tot hij de boerderij aan de Zwartemeerweg kreeg toegewezen.

Betuttelende brief van de Directeur van de Wieringermeer (Noordoostpolderwerken). Blijkbaar was er veel controle over hoe de nieuwe pachters alles deden.

*Impressie van Hoeve Marant.
Foto's: Marant*

professionele zorg, in een rustige en beschermde omgeving van een voormalige boerderij met wat kleine boerderijdieren en alle mogelijkheden voor een uitstapje in de aantrekkelijke omgeving. We zijn daarvoor aangesloten bij de branchevereniging "Riant Verzorgd Wonen", CTA-Zorg en Zorgboeren Flevoland. Het voert te ver hier verder op in te gaan maar het concept slaat aan; in mei 2015 kwam de eerste bewoner en in 2016 zaten we vol. Voor elke bewoner is er een zit-slaapkamer met badkamer beschikbaar. De kleinschalige opzet

staat garant voor de mogelijkheid om persoonsgericht te werken, en wordt uitgevoerd door een team van 20 gekwalificeerde en ervaren medewerkers".

Eenmaal aan de praat is Oosterwijk nauwelijks te stoppen. Zijn enthousiasme is aanstekelijk en bewijst dat het voor pioniers 2.0 uitstekend boeren is in de polder. Of, om het met de woorden van Oosterwijk te zeggen: "Je moet gewoon dóen, niet bang zijn en de beren die je op de weg tegenkomt niet te groot maken".

Polderpioniers, ze zijn er nog steeds. Komt dat zien, komt dat horen!

Voor uitgebreide informatie over *Marant Recreatie* en *Hoeve Marant* zie: www.marantrecreatie.nl en www.hoevemarant.nl

###

